

(Cr, Ss), tj. je zde v užívání nět jakžvů, dva většinové (španělština, katalánština — oba přitom mají standardní formu a neomezené užití, jeden menšinový (baskičtina, bez standardní formy a neoficiální) a dva speciální (církvní latina a vzdělanecká francouzština). Je zřejmé, že takovéto formule mohou ve svém schematismu zahrnout jen nejjzákladnější fakty; nijak z nich např. nevyplývá, jak silný je tlak oficiálních jazyků na jazyk neoficiální, atp. Jak vidět, poskytuje náš sborník dobrou představu o nových pracovních možnostech a směrech sociolingvistiky. K starším problémům sociologie jazyka (protiklad kolektivní normy — langue a individuálního úzu — parole, role speciálních jazykových útvarů, jako slang a argot, vztahy mezi kulturními, mocenskými a jazykovými sférami) přináší řadu nových závažných postřehů a zároveň uvádí důležité problémy další, a to jak v okruhu studia jazykové struktury a funkce v společenském kontextu, tak v okruhu převádění těchto poznatků do praxe. Tyto směry a závažné postulaty z nich plynoucí propaguje sborník úspěšně hlavně tím, že vychází ze zásad moderní strukturální a funkční jazykovědy, které se začínají hodně obdobně uplatňovat i v sociologické teorii. Vedle obdobných pracovních metod je ovšem sociolingvistika (i kdybychom ji s Labovem vymezovali jen jako disciplínu lingvistikou, což je sporné) úzce spojena se sociologií též sférou studia, již je společenské jazykové chování. Při důležitosti jazykového media pro uskutečňování společenského styku je nasnadě, že ani profesionální sociologové by neměli sociolingvistické poznatky opomíjet, a to tím spíše, že jde o nejméně organizované „systémy systémů“ sociální skutečnosti.

Slavomír Utěšený

Dieter Jungk: Probleme des sozialen Aufstiegs berufstätiger Jugendlicher. Ein Beitrag zur empirisch-soziologischen Grundlegung der Bildungsorganisation

F. Enke Verlag, Stuttgart, 1968, s. 268.

Vzdělávacímu systému je v sociologické literatuře věnována stále větší pozornost. Soustavně usílí odhalovat základní souvislosti přístupu ke vzdělání a jeho uplatnění a analyzovat důsledky vzdělání pro mobilitní procesy ve společnosti je vlastní i západoněmeckým sociologům (R. Dahrendorf, H. Schelsky, T. Scharmann, H. H. Plickat, G. Picht aj.). Nejednou se přitom jejich zájem upíná na problematiku nedostatečného vzdělávacího vzestupu dělnických vrstev, tedy na jev, který v sobě skrývá obecnější sociologické otázky současně s kritikou existujícího vzdělávacího systému. Příspěvkem k této problematice je také studie D. Jungka.

Všimněme si nejprve několika myšlenek, které v předmluvě vyslovil Ch. von Ferber. Východiskem jeho úvahy je skutečnost, že politické a ekonomické úspěchy dělnického hnutí se naprosto nekryjí s výraznějším zlepšováním vzdělanostní úrovně dělnických vrstev. Pomineme-li jistě význam-

né příčiny mikrostrukturálního charakteru (např. vliv specifických rysů rodinné výchovy, apod.), objeví se jako základní příčina neuspokojivého stavu vzdělání dělnické mládeže nedostatečný kontakt mezi třídní strukturou a školským systémem. Ukazuje se totiž, že výrazné proměny v kvalifikační struktuře dělnických povolání nejsou adekvátně provázeny změnami ve školství, takže postupující profesionalizace těchto povolání nenachází výraz v hlubší — a to zvláště horizontální — diferenciaci školské přípravy. Protože pak školství navíc nedostatečně reaguje na vytváření a existenci dílčích subkultur, na něž se pojí specifické socializační procesy, nemůže dojít k plné realizaci občanského práva na vzdělání již proto, že jednotný vzdělávací „kánón“ neodpovídá reálné diferenciaci společnosti. „Vzdělávací abstinence“ dělnické vrstvy je tedy také výrazem její distance od dosavadního institucionálního vzdělávacího rámce, který již téměř tradičně vykazuje silné „středostavovské“ rysy (jak o tom píše již např. Ch. Lütken nebo H. Popitz). Tento rámec tedy již nevyhovuje, neboť neodpovídá multidimenzionální sociální stratifikaci, v níž i v rámci jednoho sociálního stavu dochází ke kulturní distancovanosti sociálních pozic.

Promítnutí těchto obecných úvah do problematiky základní formy mimořádného studia najdeme pak ve vlastní práci D. Jungka. Autor chápe tuto formu studia — „Berufsaufbauschule“ (BAS), odbornou střední školu pro zaměstnanou mládež — jako indikátor sociálního vzestupu a pokouší se určit, nakolik v této instituci dochází ke kompenzaci nízkých počtů dělnické mládeže v „normálním“ školství.

Autor vychází z názoru, že podstatným rysem sociální mobility je chování, které vyjadřuje zájem o sociální vzestup. A protože základním „kanálem“ sociálního vzestupu je škola, vypovídá poměr ke studiu na škole také o charakteru mobilních procesů ve společnosti. Zaměřuje se přitom na fakultativní návštěvy školy, která je relativně novým a ne plně rozvinutým jevem v západní společnosti. Již základní zpracování statistických dat ukazuje, že rozsah návštěvnosti této formy studia je prokazatelně určován podílem dělníků na celkovém počtu obyvatelstva příslušné oblasti. Dělnictvo tedy i v této formě vystupuje jako skupina nejméně na vzdělání zainteresovaná, aniž by se však dalo prokázat, že jde o „přirozený“ charakterový rys dělnictva. Ukazuje se, že původní funkce BAS — poskytovat zvláště dělnické mládeže šanci sociálního vzestupu — není plně realizovaná, protože převážná většina studujících na BAS nepochází z dělnických rodin, že tedy tato forma studia jednak hraje rehabilitační roli (kompenzuje neúspěch při řádném studiu), jednak má u části nedělnické mládeže zabránit sociálnímu sestupu nebo zajistit status rovný statusu rodičů. Zvětšit význam BAS tedy nezbytně předpokládá zvyšování zájmu dělnické vrstvy o studium, a současně s tím i zvětšování šancí na úspěšné absolvování této školy. A protože je i tato forma školy